

Alf Tore Hommedal, Åslaug Ommundsen og Alexander O'Hara (red.), *St. Sunniva – irsk dronning, norsk vernehelgen*. Bergen: Alvheim & Eide akademisk forlag, 2021. 261 s.

Melding av STEFFEN HOPE

Denne boka inneheld Sunniva-legenda i omsetjing, ein introduksjon, og tolv artiklar som dekkjer viktige aspekt ved Sunniva-kulten i mellomalderen og i moderne tid. Boka har oppstått som ein respons på den betydelege merksemda Sunniva-figuren har fått i seinare år, ein respons som kulminerte med Sunniva-festivalen i Bergen i 2020, og som i sin tur var ei markering av at det var 850 år sidan relikviane til Sunniva vart flytta frå Selja til Bergen. Festivalen tente også som ei god påminning om at mellomalderske helgenar framleis spelar viktige roller i det moderne samfunnet, til dømes som identitetsskapande figurar eller som historiske referansepunkt. Boka sitt føremål om å «formidle rikdommen i dette materialet» knytt til Sunniva-figuren gjennom tidene er derfor svært aktuelt (s. 48), og dette formidlingsføremålet vert oppnådd ved at artiklane set fokus på fleire viktige tema innanfor den historiske og samtidige Sunniva-kulten. Artiklane dekkjer også eit veldig breitt kronologisk spekter, frå 1000-talet til i dag, og det vert derfor mogeleg å få ei betre forståing for både brot og kontinuitet i Sunniva-figuren si historiske utvikling. At boka også er rikt illustrert og dessutan med norsk og engelsk tekst i alle artiklane gjer at innhaldet vert tilgjengeleg for eit publikum både i og utanfor academia, noko som er eit stort demokratisk pluss.

Dei tolv artiklane i boka gjev lesaren ei god innføring både i Sunniva-kulten sin mellomalderske kontekst og den moderne resepsjonen av Sunniva i religiøse så vel som sekulære rammeverk. I det fyrste kapittelet gjev redaktørane ei oversikt over Sunniva si utvikling gjennom tidene, og løftar fram visse hovudpunkt i denne utviklinga. Til dømes vert det påpeikt at den tidlege framveksten av Bergen som bispe-senter var ein viktig impuls for korleis Sunniva-figuren vart utkrystallisert frå dei meir anonyme Seljumennene. I kapittel to tek Haki Antonsson føre seg Sunniva-kulten i ljøs av den breiare nordiske helgenkulten, noko som gjev ein veldig viktig kontekst for å forstå Sunniva si rolle i det mellomalderske samfunnet. Ein helgenkult utviklar seg sjeldan i isolasjon frå andre helgenkultar, og ei slik kontekstualisering av kulten er viktig for at vi skal forstå Sunniva-figuren si utvikling, men også for at vi skal forstå omstenda som gjorde Sunniva til Bergen sin vernehelgen.

Sankta Sunniva er på mange måtar ein enigmatisk figur, og på grunn av det relativt spinkle tilgjengelege kjeldematerialet er vanskeleg å danne seg eit godt bilete av kva impulsar som har vore med på å formulere Sunniva som helgen. Av denne årsaka er dei neste tre kapitla svært gode tilskot til forskinga, og dei set fokus på ulike aspekt som gjer det lettare å danne seg eit bilete av kvifor mellomalderkjeldene formulerte Sunniva slik dei gjorde.

Alf Tore Hommedal syner korleis den politiske konteksten kring 1170 kan forklare kvifor den latinske Sunniva-liturgien legg vekt på hennar kongelege byrd, og at Sunniva som dronning kunne legitimere ei omskifting i den norske kongerekka som opna opp for at Magnus Erlingsson vart vald til konge sjølv om det var mor hans og ikkje far hans som var av kongeleg slekt. Alexander O'Hara tek føre seg korleis vi kan sjå spor som peikar mot at den eldste Sunniva-hagiografien vart forfatta av ein cisterciensar, og dette opnar opp for ei viktig nærlesing av intertekstualiteten i Sunniva-legenda slik den har blitt overlevert i liturgiske lesingar frå seinmellomalderke kjelder. Ei slik nærlesing er svært verdifull og viktig for å forstå det liturgiske materialet, men det er også viktig å hugse på at det materialet som er tilgjengeleg for oss i dag ikkje nødvendigvis har overlevd i den forma liturgien hadde på midten av 1100-talet.

Sjølv om der er mykje uvisse knytt til Sunniva-liturgien og korleis den utvikla seg gjennom mellomalderen – musikken har til dømes ikkje blitt overlevert – er det liturgiske materialet ei av dei aller viktigaste kjeldene til kulten kring Sunniva og Seljumennene. Åslaug Ommundsen sitt kapittel er derfor eit verdifullt bidrag, ettersom vi her får eit innblikk i både officiumsliturgien og messa som vart feira i løpet av festdagen. Den liturgiske feiringa utgjorde eitt av dei mest sentrale kontaktpunkta mellom kultsenteret og ålmenta i mellomalderen, men er lite kjent og forstått i moderne tid.

Dei følgjande tre kapitla bidrar til å utvide den kontekstuelle forståinga av Sunniva-figuren. At Sunniva har blitt formulert gjennom ei samanblanding av element frå ulike figurar og legender er allereie velkjent i forskinga, men der står framleis att mykje arbeid for å kartlegge det fulle omfanget av impulsar og intertekstuelle og ikonografiske lån som har gjort Sunniva til den figuren ho er i legenda. Det er denne prosessen Alexander O'Hara i sitt kapittel kallar «magpie hagiography» (s. 93). Edel Bhreathnach tek i sitt kapittel tak i spørsmålet om irsk påverknad ved å gje ei oversikt over hovudtrekk i den irske helgenkulten, og særleg rolla til jomfruhelgenar. Dette gjev ein verdifull kontekst for diskusjonen om både likskapar og skilnader mellom Irland og Skandinavia. Else Mundal syner korleis kvinner i den heimlege sagatradisjonen kan ha gjort det lettare for Sunniva-figuren å få innpass i den norrøne føre-

stillingsverda, og vi vert dermed minte på at den latinske litteraturen eksisterte i ein kulturell sfære som ikkje var skild frå den eldre norrøne tradisjonen, og at Sunniva og sagakvinnene var delar av den same historiske forståing – sjølv om Sunniva sjølv-sagt hadde ei meir tidlaus rolle som levande helgen. Justin Kroesen analyserer Sunniva-framstillingar i den seinmellomalderske kyrkjekunsten, og gjev dermed viktige innblikk i korleis denne ikonografien vart ein kombinasjon av standarduttrykk basert på teiknebøker og etablerte føredøme ved kunstverkstadane i Nederland og Nord-Tyskland, men også spesifikke detaljar som er kopla til sjølvne Sunniva-legenda.

Dei neste tre kapitla tek føre seg Sunniva i den moderne verda, særleg i overgangen til 2000-talet. Lisbeth Mikaelsson minner oss på at helgenen har hatt ei viktig rolle i moderne kulturliv, og at Sunniva er eit referansepunkt i samtidig underhaldningslitteratur, særleg innan krimsjangeren. Torunn Selberg analyserer Sunniva sine roller i den samtidige lokale og regionale konteksten, både på Selja og i Bjørgvin bispedøme, kor Sunniva framleis har ein sentral plass i identitetskonstruksjon. Hannah Kristine Lunde ser nærare på oppbløminga av pilegrimstrafikken til Selja, og korleis denne trafikken dreg vekslar både på historisk praksis og samtidige, internasjonale trendar. I alle desse tre kapitla vert minte på at helgenfigurar sin plastiske og omformelege natur også betyr at Sunniva kan formulerast etter påverknad frå nyreligiøse og ikkje-religiøse impulsar, og at helgenar vert reaktualiserte på ulike måtar til ulike tider, og av ulike publikum. Boka sitt tolvte og siste kapittel handlar også om Sunniva i den moderne verda. Alf Tore Hommedal granskar historia bak ein Sunniva-relikvie som no ligg i Sankt Magnus-kyrkja på Lillestrøm, og påpeikar dermed at helgenkulten framleis ein levande og aktuell religiøs praksis.

Takka vere eit breitt tematisk og kronologisk omfang er denne boka eit viktig bidrag til forskingsfronten, både når det gjeld Sunniva og kulten kring henne og Seljummennene, men også når det gjeld mellomaldersk helgenkult meir generelt. Her er framleis forskning som står att, men vi har no kome fleire viktige steg vidare i forsøket på å forstå heilskapen i Sunniva-kulten si historie.

Steffen Hope, PhD, Postdoktor, Institutt for arkeologi, konservering og historie.
Email: s.a.b.hope@iakh.uio.no.